

Karmester és zenekar – társasjáték muzsikuskoknak

– beszélgetés Hamar Zsolttal, a Magyar Állami Hangversenyzenekar új vezető karmesterével –

Nevét 1995 óta ismerik országszerte és sokan már külföldön is. Ekkor indult a Magyar Televízió VIII. Nemzetközi Karmesterversenyén, amelyen a II. díjon kívül elnyerte a közönség és a legjobb Bartók-előadó különdíját is. 1996-ban a III. Cadaqués-i Nemzetközi Versenyen II. díjat és a zenekar díját nyerte. Ebben az évben öt delegálta a Magyar Rádió az Európai Rádiók Uniója tagországai részére Lisszabonban hirdetett Pedro de Freitas Branco Nemzetközi Karmesterversenyre, amelyet megnyert. A riportra fontos tárgyalásról érkezett; aznap vált véglegessé és publikussá, hogy őt kérték fel a Magyar Állami Hangversenyzenekar vezető karmesteri posztjára.

A fiatalember 1968. október 25-én született, zeneszerzés és karmester-tanulmányokat folytatott. Zeneszerzőként is számos díj tulajdonosa. Zeneszerzést előbb Fekete Győr Istvánnál, majd Petrovics Emilnél, vezényelni Lukács Ervinnél és Gál Tamásnál tanult; asszisztensként dolgozott Vásáry Tamás, Uri Mayer és Ligeti András mellett, mesterkurzuson vett részt Jurij Szimonovnál. 1992. óta dolgozik különböző zenekarokkal.

– *Mennyire volt egyértelmű, esetleg otthoni inspiráció, hogy zenei pályára, esetleg éppen karmesternek készül?*

– Édesanyám öccse maga is karmester, tőle nagyon nagyon sokat tanultam. Az ő irányításával tettem meg az első lépéseket 5-6 éves koromban, ő volt az, aki később egyetlen év alatt megismertette velem az összhangzattan tudományát. Én azonban nem karmesternek készültem, hanem a komponálással kacérokodtam. Zeneszerzés szakra felvételiztem a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolába, majd a Zeneakadémiára is.

– *Gyakran járnak zeneszerző szakos hallgatók karmesterképzőre és fordítva is. Hódolni akart ennek a divatnak, vagy más indíték vezérelte aztán a karmesterek közé?*

– Valójában egy alkotói válság segített – ha szabad ezt így fogalmaznom. Azt gondoltam akkor, az a baj, hogy nagyon teoretikussá vált, amit csinállok, kevés a kapcsolat

latom az élő zenével. Reményeim szerint az aktívabb muzsikálás segíthet. Hatéves koromtól zongoráztam, sosem hagytam abba, de ekkor még intenzívebben kezdtem foglalkozni a hangszerral. Elkezdtem ütözni, harsonázni, sőt énekelni is tanultam. Már próbálkoztam a vezényléssel is; először kórus elé álltam – ahogy ennek lenni kellett. Ez a tevékenység kelt aztán önálló életre, és ma hivatalosan is a foglalkozásom karmester. Ha időm van, azért komponálgatok.

– *Mi történik akkor, amikor egy többszörös versenygyőztes, közönségdíjas ifjú karmester körül elül a „hűhó”, a kollégák túl vannak azon az eufórián, amit egy tehetséges ifjú muzsikus ki tud bennük váltani, és a hétköznapi munka során oda kell állni a zenekar elé, ahol többnyire idősebb zenészek ülnek, közülük sokan szeretnek nagyon tapasztalat birtokában kell irányítani a munkát, olyan instrukciókat adni, amelyek megalapozzák a munkához elengedhetetlen karmesteri tekintélyt? Hogyan lehet áthidalni a hiányzó éveket és tapasztalatokat?*

– Abból kell kiindulni, hogy az idősebb zenekari zenészek nemcsak hiszik, hogy többet tudnak, de valóban többet is tudnak. Nekem az a dolgom, hogy az ő sokrétű tudásukat adott helyen és adott pillanatban egységbe gyűjtsem, irányt adjak neki, és jól szólaljon meg, amit játszani akarunk.

Van az emberben természetesen féle-

lem, kell is lennie, de ez csak addig jó, ameddig doppingol. Ha bénít, az baj. Óhatatlan, hogy időnként hibázik az ember – hazudnék, ha azt állítanám, hogy az elmúlt két évben, amióta „igazi” karmesterként élem az életemet, mindig jó instrukciókat adtam volna. Ha azonban az utasítások mögött jószándék, nem pedig hatalmaskodás érezhető, ha az ember kritizálható és nem ragaszkodik feltétlenül a kijelentéséhez (különösen, ha azokról bebizonyosodott, hogy nem jók), akkor nem történhet nagyobb baj. Ez ugyanis egyfajta társasjáték. Kell egy fajta irányítói hajlam, de nem hiszek a régi, diktátortípusú karmesterek jövőjében. Diktátornak én azt nevezem, aki nem látja be, ha hibázik. Én igyekszem belátni, ha hibázom.

– *És mi van, ha más hibázik? Teszem azt az első csellista? Botrány?*

– Szó sincs róla, mivel ha én hibázom, bárki más is hibázhat. Koncerten azonban nem lehet hibázni, sem nekem, sem másnak. De nem is ebből fakadnak a konfliktusok, hanem inkább az érdektelenségből, az unottságból, a teljes kívülállóságból.

– *Hogyan lehet felülkerekedni ezeken a dolgokon? Ez csak a karmesteren múlhat, hiszen az ilyen érzéseknek hosszas előzményük van.*

– Az, hogy érdektelenek, feltehetően nem az én hibám. Annyit tehetek, hogy megpróbálom doppingolni a muzsikuso-

kat. Kerülhet az ember extrém helyzetbe: egy azóta már tönkrement együttessel próbáltam „halála” előtt két hónappal. Nem tudtam, hogy milyen állapotban tengetik utolsó heteiket; keményen akartam dolgozni, erős tempót diktáltam. Egyszer csak egy idősebb csellista kiszólt: Te haver, havi húszért úgy, hogy mához egy hónapra nincs állásom? Ebben a szituációban nem tudok doppingolni – lehetek kedves, igyekezhetek jó atmoszférát teremteni a próbán, hogy azt a pár hetet ők kellemesen tölthessék el. Ez azonban elég ritka; nekem is inkább jó státuszú együttesekkel van dolgom, ahol bizony keménynek kell lenni.

– *Mi van, ha olyan híres, jól szituált együttes elé áll, amelyik jobbnál jobb, híresebbnél híresebb karmesterekhez szokott, és helyt kell állnia a maga 28 évével, nem hagyhatja, hogy megegyék?*

– Ilyet is átéltem már, legutóbb épp néhány hete. A Zempléni Művészeti Napokon összeült a Liszt Ferenc Kamarazenekar, a Budapesti Vonósokkal, kiegészítve néhány kiváló fúvóssal. Nem éreztem, hogy probléma lett volna. Ha azt érzik az emberek, hogy dolgozni akarok, hogy jót akarok, hogy az én tevékenységem együttműködésről, nem pedig szembenállásról szól, nincsenek gondok.

– *Van-e olyan jellegű időbeosztása, ami azt körvonalazza, hogy életének mely szakaszában milyen jellegű művekkel kíván majd foglalkozni? Mi az, amihez már most is elég érettnak érzi magát és mi az, amit tíz, húsz, harminc év múlva, vagy még később tart aktuálisnak?*

– Semmiféle ilyen időbeosztásom nincs, elsősorban azért, mert eddig nem én döntöttem arról, hogy mit vezényelek, hanem meglévő feladatokra hívtak és szerződtem. Szerencsémre, mert sokat sokféle dolgot vezényeltem ez alatt az idő alatt. Az mindegyképpen cél, hogy ezeket újra és újra elővegyem, egyre jobban vezényeljem.

– *Ha most döntési lehetőségbe kerülne egy jó zenekar élén, mi az, amit eddig a szíven melegengetett és most elővenne?*

– Éppen a portugál karmesterverseny díjkiosztó gálaestjén Ravel Daphnis és Chloé című szvitjét vezényeltem, a teljes művet. Nagyon a szívemhez nőtt, de ez olyan hatalmas apparátus, hogy újbóli előadásban a közeljövőben nem is reménykedhetem. De észrevettem, hogy egyre erősebb a kötődésem a nálunk kevésbé ismert francia zenéhez.

– *Ez a bizonyos portugál karmesterverseny egyébként milyen jellegű?*

– Meghívásos verseny, amit kétévenként rendez a Portugál Rádió; különböző európai rádiókat hívnak meg, amelyek kiválasztják a delegáltjukat (esetleg többet is). Magyarországról én mentem egyedül.

– *Volt igazi ellenfele?*

– Volt, a cseh küldött, egy prágai fiú.

– *Mivel járt az első díj?*

– Elsősorban koncertmeghívásokkal. Eddig kettő konkretizálódott. Egyik vissza Portugáliába, a másik Prágába, de szó van egyebekről.

– *Ezeket a versenyeket azért rendezik és oda azért jelentkeznek a muzikusok, hogy a megmérettetés mellett esetleg impresszáriókkal is találkozassanak. Hogy ítéli meg: ilyen versenyek, ilyen kiugrási lehetőségek nélkül milyen érvényesülési formák vannak itthon és külföldön?*

– Hosszú időn át az volt erre a kérdésre az általános válasz, hogy kétféle karmesterkarrier van: egyik, amikor valaki versenyen indul és nyer, aztán özönlenek a meghívások. A másik, aki színháznál, sok éven át végigjárja a hierarchiát, ott tanulja meg igazán a szakmát, végül kész karmesterként áll elő. Szerintem az a fajta sztárkultusz, ami kialakult a karmesterek társadalmában, nem ad időt erre a színpalack mögötti mesterségtanulásra. Az említett hierarchiát ugyanis először vidéken, aztán Budapesten

kell végigjárni, és a legjobb esetben 37-38 éves az illető, amikor a végére ér.

– *Fiatalodik itt is az átlagéletkor?*

– Van egyfajta gyorsulás, ami nem biztos, hogy jó. Inkább azt gondolom, hogy valamennyire egybemosódott a két típus. Elvárják az ifjú karmesterektől, hogy versenyen induljanak, ott eredményt érjenek el, közben menjen el színházakhoz.

– *Őn is dolgozott színháznál?*

– Igen, Debrecenben. Igaz, engem már karmesterként hívtak oda, de egy ilyen munka során bizony le kell ülni a zongora mellé korrepetitorkodni is. Jó is ez, hiszen akárhány versenyen is indul valaki, ha egy igazi feladattal, „élesben” találkozik, belebukhat, ha közben nem sajátította el az alapvető szakmai fogásokat.

– *Hogyan viszonyul a színházhoz, pontosabban a zenés színházhoz?*

– Nagyon izgalmas és talán sokkal igazságosabb, mint a hangverseny-dobogó, mert a karmester sokkal kevésbé van reflektorfényben.

– *Ezt komolyan mondja? Legendák keringenek korunk legnagyobb operakarmestereiről, akik bizony császárok a színházban is.*

– Minden bizonnyal, egészen addig, amíg nem dolgoznak együtt mondjuk egy Domingóval – ilyenkor nem biztos, hogy a karmester az úr. A színházban azonban óhatatlanul fel kell készülni az előre ki nem számítható eseményekre. Ott sokkal inkább érződik az egymásra utaltság. Ki tudja húzni az énekest a bajból a karmester és fordítva; ha indiszponált napja van a karmesternek, de jó az énekes, születethet jó előadás – több lábon áll egy ilyen produkció.

– *Debrecenben miket vezényelt?*

– Don Giovannit; szó van Carmenről, Anyeginről, A varázsfuvóláról. Itt az Operában vezényeltem a Hunyadi, tervben van a varázsfuvola, Traviata.

– *Boldog az új feladattal?*

– Még el sem hiszem, hogy igaz.

Tóth Anna